

Autor: Romano Vulpitta

6) Mišimova literatura akce

Pojďme se nyní zaměřit na styčné body Mišimovy literatury a fašismu z literárního úhlu pohledu. Pokud bychom chtěli popsat Mišimovu tvorbu jedním slovem, dozajista bychom užili termínu literatura „akce.“ Zejména jeho pozdní práce se vyznačují silnými aktivistickými tendencemi. Avšak i v jeho raných dílech jsou aktivistické postoje jejich protagonistů patrné. Celkově lze říci, že Mišimova literatura má blíže k aktivismu, nežli k intelektuálnímu. Tímto rysem disponuje i fašismus, jenž též klade velký důraz na akci.

Italský fašistický filosof **Giovanni Gentile** vyznával „filosofii akce.“ Dle jeho teorií získává lidské pokolení sebevědomí a nabývá sebeurčení primárně prostřednictvím akce, proto získal fašismus nálepku „politika akce.“

Mussolini bývá často přirovnáván k Leninovi. Jejich politicko-teoretická východiska a stranické organizace si byly v mnohém podobné, Mussolini navíc svého času prožil románek se ženou, jež dříve pracovala coby Leninova sekretářka. Právě ona Mussolinimu vyložila podstatu marxismu a nepřímo jej tak ovlivnila Leninovými myšlenkami. Jak Mussolini, tak i Lenin věřili, že organizace řízená několika jednotlivci by měla vést masy. Podstatně se však lišili v otázce, kdo by měl představovat onu elitu. V Leninových očích to byli intelektuálové, zatímco pro Mussoliniho ji ztělesňovali „muži akce.“

Mussolini i Mišima se klonili k heroické koncepci člověka. Protagonisté Mišimových literárních děl se rekrutují z řad aktivistických hrdinů se silnými charaktery, což lze považovat i za jeden z hlavních rysů fašismu. Nadto je třeba podotknout, že zatímco marxismus a liberalismus připisují velkou důležitost materiálním podmínkám a zastávají přesvědčení, že lidé jsou závislí

na ekonomice a na prostředí, fašismus tyto teze absolutně odmítá a za klíčový faktor považuje lidskou vůli, jejíž pomocí můžeme ono prostředí měnit k obrazu svému. Z toho lze též vyvozovat, že lidé rozhodují sami o svých osudech.

Mišimu a Mussoliniho rovněž spojovala úcta k tradici a krevním poutům. Stejně jako marxismus i fašismus oponuje myšlence, že existence člověka se vztahuje pouze k přítomnosti. Každý si v sobě neseme svoji minulost. Lidé jsou produktem historie. To, co zdědíme z minulosti, pak následně přenášíme do budoucnosti. Tímto způsobem na svět nahlíží i Mišima. Člověk je pro něj výslednicí nahromaděných zkušeností z minulosti, jež hrají svou roli i v budoucnosti, byť prostřednictvím podvědomí. Tradice je fyzicky zakotvená v pokrevní pospolitosti, proto na ní konzervativci a nacionalisté tolik lpí. Japonská romantická škola (literárně-intelektuální hnutí, jež Mišimu v nemalé míře ovlivnilo) taktéž kladla důraz na pokrevní spřízněnost a tradice.

Koncepce tradice a pokrevní pospolitosti jsou rovněž velmi důležité pro jednotlivé členy komunity, nakolik představují jejich základní stavební kámen, bez něhož bychom byli osamělými a izolovanými bytostmi. Právě proto se snažíme ve své komunitě prosazovat vlastní identitu, jejímž zdrojem jsou v tomto smyslu právě tradice a krevní pouta. Tento fakt měl Mišima na mysli při psaní svojí knihy „Na obranu kultury“ (*Bunka Bōeiron*). Lidé existují a pracují v rámci společnosti a naše identita je odvozena z existence nejrůznějších tradic.

V současné éře standardizace jsou tradice opomíjeny a je na ně nahlíženo v negativním světle. Rozdílné národy, zvyky a tradice jsou vnímány coby překážky globalizace, a proto pozvolna mizí. Tento proces má však zákonitě za následek i destrukci individuality. Tradice a kultura jsou zdrojem naší identity, tudíž obrana kultury představuje zároveň i obranu lidské jedinečnosti.

Co se týče vztahu mezi tradicí a reformou, ten má své silné i slabé stránky. Udržování tradic nesmí sklouznout k mechanickému uctívání starých zvyklostí, nakolik tento přístup spoutává a omezuje tvůrčí energii a kreativitu národa. Musíme si vždy být vědomi imanentních tradic, jež z hloubi minulosti promlouvají do budoucnosti, usilovat o reformu současného stavu a snažit se o položení základů, na nichž budeme moci v budoucnosti stavět.

7) Zdroj kreativity

Na počátku 20. století převzalo v Itálii kulturní žezlo futuristické hnutí, jež volalo po destrukci liberalistických forem. Futurismus pronikl do literatury, výtvarného umění, architektury, kulinářství i do mnoha dalších odvětví a hrál velmi podstatnou roli v procesu formování fašismu. Italský fašismus vděčí za svůj vznik v první řadě bývalým členům Italské socialistické strany, bývalým frontovým bojovníkům a členům futuristické kulturní platformy.

V Japonsku měl podobný náhled na tradici Jojūrō Jasuda. Věřil, že zachovávání hodnot je třeba přetavit v reformu, neboť pokud se výhradně upneme k minulosti, tradice se stanou fádními a monotónními, což je předstupeň k jejich následnému zániku.

Myšlenku, že konzervace musí vést k reformaci, lze nazvat „fašistickou koncepcí revoluce.“ Mišima si cenil tradic jak po stránce ideové, tak i akční. Zároveň však byl i člověkem moderního věku, žijícím ve své vlastní době. Dosáhl takřka dokonalosti v recepci západní kultury a literatury a jejich začlenění do japonského kontextu. Mišimovy moderní divadelní hry *nōgaku* jsou typickým příkladem fúze japonské a západní kultury.

Mišimova literatura celostně shrnovala historickou zkušenost japonského národa, což Giovanni Gentile nazval „národní syntézou“. Když přijmeme za svou myšlenku, že určité elementy západní kultury, jež Japonsko absorbovalo od otevření svých hranic a nástupu modernizace, jsou taktéž součástí historické zkušenosti japonského národa, zjistíme, že Mišima v otázce „japanizace“ západních vlivů vykonal více než kdokoli jiný.

Fašismus byl též původně pokusem o „národní syntézu.“ Mussolini začínal na levici a postupně vytvořil novou myšlenkovou cestu, opírající se o shrnutí zkušeností celého italského národa. K podobné „národní syntéze“ je možno dojít jedině v případě správného porozumění historických souvislostí.

8) Mišimovo a Jasudovo vnímání historie

Tsuneaki Fukuda a **Kandži Nišio** vytvořili esej o Jojūrō Jasudovi, v níž se pochvalně vyjadřovali o jeho úsilí přiblížit a zpopularizovat čtenářům v období **Šówa** znalým západní literatury, díla japonských klasiků. Jasuda byl již od svého dětství velmi znalým klasické japonské literatury, mimoto však též nabyl západního vzdělání, což mu napomohlo ke zformování specifické syntézy.

Rád bych nyní zmínil jednu zajímavost, jež se váže k jeho životu. Zatímco před 2. světovou válkou Jasuda preferoval západní styl oblékání, po jejím skončení začal nosit kimono, což mu vydrželo až do jeho smrti. Tento jeho postoj podle všeho koresponduje s jeho předválečným přesvědčením, že by bylo záhodno, aby Japonsko vstřebalo západního ducha, po válce však viděl prioritu v obraně autentické japonské kultury.

Jasudova literatura přesně odráží japonskou historii. Zobrazil japonskou kulturu jako přímku vedoucí z raného období před vytvořením sbírky Manjóšú do současnosti, přičemž si pevně stál za tím, že je to ta pravá cesta, jak se stavět k japonské historii. Připomínal však, že je třeba akceptovat i odchylky od přímé linie, nakolik zastával přesvědčení, že bez nich by nebylo o japonské historii vůbec možné hovořit. Přímé i klikaté cesty společně utváří národní historickou zkušenost. Na tento Jasudův postoj lze nahlížet jako na specifickou formu „národní syntézy“.

Rovněž tak i Mišima kladl na historii velký důraz, když nazval Japonsko „zemí historie a tradice“. Na druhé straně je však pravdou, že mimo svého raného díla „*Les v rozpuku*“, publikovaného v roce 1941, v němž historie a krevní pouta představují klíčové faktory, vykazuje Mišimova tvorba jen málo smyslu pro historickou ucelenost. Mišima historii vnímá převážně prizmatem moderní doby, což lze demonstrovat například na jeho díle „*Moře plodnosti*“. Jeho vyobrazení historie je často redukováno na zkušenosti jedné generace, popřípadě se zabývá časovým úsekem, jehož počátek lze datovat ke konci **tokugawského**

šógunátu, úzce souvisejícím se současným Japonskem.

Nesmíme však zapomínat na Mišimův kritický postoj vůči marxistickému historickému materialismu prostoupivšímu japonské poválečné školství. Základem historického materialismu je stejně jako v případě liberalismu determinismus, jenž z člověka činí pouhé kolečko v soukolí předurčeného historického schématu. Fašismus se vůči takovému postoji vymezuje, když na historii nahlíží jako na produkt svobodné lidské vůle. S tímto názorem se shodoval i Mišima, který se kriticky vymezoval vůči historickému materialismu proto, že věřil, že historie by neměla být ztotožňována se souhrnem materiálních výdobytků, nýbrž by měla představovat vyústění „národního ducha“.

Ačkoli historie nemá konec, má svůj začátek. Počátek historie utváří symbol v podobě národní prapodstaty. Návrat k těmto prapočátkům slouží nacionalistům všech národů coby základní politická legenda. Pro Japonce jí je éra založení **dynastie Jamato**, pro Italy období starého Říma. Obě období jsou prezentována coby duchovní utopie.

Nacionalisté vzhlížejí k minulosti, aby v ní našli idealizovaný obraz vlastní budoucnosti, nejedná se tudíž o minulost reálnou, nýbrž taktéž idealizovanou, jež netkví v deterministických kořenech jako marxismus a liberalismus, ale ztělesňuje idealistický hodnotový systém zahrnující například umění představivosti, které bez diskuzí spoluvytváří jednu z důležitých konstant fašismu. Minulost nám zde slouží coby prostředek uchopení a upevnění národní identity, z jejíž živné půdy čerpají jednotlivé komunity. Jasuda se pokoušel vtisknout nebeský prototyp pozemskému světu pomocí uctívání nejrůznějších šintoistických symbolů.

Co se Mišimou týče, jak jsem již zmiňoval výše, národní historie a japonské mýty hrají významnou roli v jeho díle „Les v rozpuku“, v jeho následných dílech se však témata provázaná s původem národa objevují jen zřídka. Jeho romány v první řadě pojednávají o lidské snaze o prosazení si vlastní životní cesty oproštěné od břemen v podobě racionalismu. Mišima prosazoval archetyp provotního muže, jehož charakterizuje iracionální instinkt. Jeho román z roku 1951 „*Kyōko no ie*“ představuje úhelný kámen této jeho cesty.

Fašismus si však nicméně více považuje intuice nežli instinktu. Narozdíl od instinktu, který popírá racionalitu, se intuice přes ní přenáší. Někteří významní političtí psychologové jsou toho názoru, že italský fašismus kladl důraz na intuici, zatímco německý nacismus naopak na instinkt. Mišima v době svého mládí obdivoval Mussoliniho, později však věnoval větší pozornost Hitlerovi. Je tedy možné, že by tato změna v názorovém zaměření též značila Mišimovu reorientaci od intuice k instinktu? Ať je již tomu, jak chce, jedná se o velmi zajímavé téma.

9) Touha po smrti

Jedním z hlavních rysů japonského romantismu je „tužba po smrti“. Tematika smrti se táhne Mišimovou literaturou jako červená nit. Každý fašista v sobě chová touhu po slavné smrti, proto lze fašistickou kulturu nazvat „kulturou smrti“. Ve 20. letech si získal popularitu jeden z

vojenských pochodů italského letectva, v němž je smrt prezentována jako žena. Mimo jiné se v ní zpívá: „Až potkáme smrt, pokusíme se ji svést.“ Podobný vstřícný postoj ke smrti byl v Itálii rozšířeným jevem.

Ze všech možných emočních poloh je právě touha po smrti nejdůležitějším společným rysem japonského romantismu, Mišimovy literatury a fašismu. Tato touha však rozhodně nemůže být zaměňována s masochismem nebo úsilím o sebedestrukci. Ve skutečnosti se totiž jedná o aktivní a nezlomný přístup k překonávání smrti jako takové, jehož prostřednictvím náš život zpětně nabyde smyslu, nakolik se samotný akt smrti stane důvodem naší vlastní existence. Nejlépe ze všeho to dokumentují poslední chvíle Mišimova života.

Básník Ezra Pound, jenž byl sympatizantem a aktivním proponentem italského fašismu, po svém uvěznění americkou armádou prohlásil: **„Pokud někdo není ochoten zemřít za svou myšlenku, je buďto zbabělcem nebo je jeho myšlenka bezcenná.“** Připravenost zemřít tu stojí coby ospravedlnění smrti jedinice. Mišima si sáhl na život, neboť kladl hodnoty výše než respekt k vlastnímu životu, v roce 1945 zase na 100 000 fašistů položilo životy za svoje ideje a dočkalo se smrti z rukou levicových sil.

Giovanni Solari, vůdce turínských fašistů, zanechal ve svém posledním dopise před popravou z 29.dubna 1945, adresovaném své ženě, následující noticku: *„Nechť naše myšlenka; myšlenka těch z nás, kteří čestně žili a v jejím jménu též čestně zahynou, přivede Itálii k jejímu znovuzrození a znovuoživení. Ať žije svobodná Itálie! Ať žije Mussolini!“* Giovanni Solari se tak hrdě a odhodlaně vyrovnal s přicházející smrtí. Měl jsem možnost pohlédnout na jeho fotografii, pořízenou těsně před popravou a v kontextu s obsahem jeho poslední slov mi velice připomněla poslední fotografii a slova Zenmeie Hasudy, který na sklonku 2. světové války spáchal rituální sebevraždu.

Článek Romana Vulpittaho Yukio Mishima, Yojuro Yasuda, & Fascism, Part 2” byl převzat ze stránek Counter-Currents Publishing.